

BALTIJAS KOKS

mežs · koks · vide · cilvēks

Lai zaļotu Latvija,
stādām jaunus mežus

Enerģētika ir Latvijas
ekonomikas attīstības pamatā

AS *Latvijas Finieris* sāk
unikāla koka ēku kompleksa
būvniecību kokaudzētavā
Zābaki Siguldas novadā

ŪDENS SPORTA CENTRS
GALVENĀ KOKA ARHITEKTŪRAS IKONA
PARĪZES VASARAS OLIMPISKAJĀS SPĒLĒS

Jurista padomi

Satversmes tiesas sprieduma civiltiesiskās sekas koku ciršanas caurmēra lietā

JĀNIS JURKĀNS,
ZVĒRINĀTU ADVOKĀTU BIROJA *CERSJURKĀNS*
PARTNERIS, ZVĒRINĀTS ADVOKĀTS

HARIJS SAMUELS BAŠS,
ZVĒRINĀTU ADVOKĀTU BIROJA
CERSJURKĀNS JURISTS

2 024. gada 8. aprīlī Satversmes tiesa pasludināja spriedumu lietā Nr. 2023-01-03¹ (turpmāk – spriedums), ar kuru tika atzīts, ka Satversmes 115. pantam (tiesības dzīvot labvēlīgā vidē) neatbilst Ministru kabineta 2012. gada 18. decembra noteikumu Nr. 935 “Noteikumi par koku ciršanu mežā” 7. pielikuma regulējums, ciktāl ar to tika samazināts galvenās cirtes caurmērs pēc valdošās koku sugas un bonitātes.

Šo kārtību tiesa atzina par spēkā neesošu no tās pieņemšanas brīža, pamatojot to ar apsvērumu, ka daudzi mežu īpašnieki iepriekš bija apzināti saņēmuši ciršanas atļaujas uz vairākiem gadiem, lai jaunās mežaudžu atjaunošanas prasības uz tiem neattiektos. Līdz ar to, neatzīstot šādu ciršanas kārtību par spēkā neesošu no tās pieņemšanas brīža, būtu iespējams arī pēc Satversmes tiesas sprieduma nocirst vēl līdz tam neizcirstās cirsmas.

Tāpat spriedumā tiesa noteica, ka Ministru kabinetam ir jāveic pasākumi, lai nodrošinātu, ka spēku zaudē tie spēkā esošie ciršanas apliecinājumi, kas izdoti, pamatojoties uz Satversmes tiesas atcelto regulējumu.

VAI BŪS TIESVEDĪBAS PRET VALSTI?

Šāds spriedums būtiski ietekmē

¹ Satversmes tiesas 2024. gada 8. aprīļa spriedums lietā Nr. 2023-01-03

tiesisko kārtību, kāda bija līdz tā pasludināšanai. Tāpēc Valsts meža dienests – iestāde, kura ir atbildīga par ciršanas apliecinājumu izsniegšanu un anulēšanu, – paziņoja, ka izsniegto apliecinājumu atcelšanas gadījumā mežu īpašniekiem tiks atmaksātas valsts nodevas.

Vienlaikus dienests nav ņēmis vērā, ka šī nodeva nav vienīgie izdevumi, kas bija saistīti ar ciršanas apliecinājuma saņemšanu. Pirms vērsties ar pieteikumu dienestā, meža īpašniekam bija jāpasūta cirsmas skice un koku vidējā caurmēra aprēķināšana. Šo dokumentu sagatavošana, bez kuriem ciršanas apliecinājumu saņemt nebija iespējams, personai izmaksāja daudz dārgāk, nekā valsts nodeva.

Līdz ar to tuvākajā laikā, iespējams, gaidāmas tiesvedības pret valsti par minēto izdevumu atlīdzināšanu, ņemot vērā to, ka šādu prasījumu iespējamību spriedumā atzina Ministru kabineta pārstāvji.² Turklāt nevar izslēgt iespēju, ka meža īpašnieks no saņemtās avansa summas jau ir samaksājis nodokļus. Tas savukārt nozīmē, ka gadījumā, kad avansa summa

būs jāatmaksā cirsmas pircējam, meža īpašniekam radīsies tiesības atprasīt no valsts samaksāto nodokļa summu.

NOSLĒGTIE LĪGUMI ZAUDĒS SPĒKU

Šajā rakstā autori vairāk pievērsīsies citam jautājumam: kā risināt tiesiskās attiecības starp meža īpašnieku, kurš jau ir saņēmis priekšapmaksu par augoša meža pārdošanu izciršanai, un komersantu (pircēju), kurš no šīs personas ir nopircis augošos kokus un ciršanas tiesības mežā, kurā ciršana pēc sprieduma spēkā stāšanās nav iespējama.

Ja pušu starpā noslēgtais līgums nenosaka, kā šādā situācijā ir jārīkojas, primāri nepieciešams noskaidrot, kā spriedums ietekmē pušu starpā pastāvošās tiesiskās attiecības un vai pušu vienošanās par meža izciršanu vispār paliek spēkā.

Uzreiz norādāms, ka šāda sprieduma pieņemšana, visticamāk, nebūtu atzīstama par *force majeure* jeb nepārvaramas varas gadījumu, jo grozījumi tiesību aktos (šajā gadījumā tie izriet no sprieduma) parasti →

² Turpat, 26. punkts

netiek uzskatīti par apstākļiem, kurus līguma puses nevarēja paredzēt, līdz ar to arī netiek izpildīti nepieciešami kritēriji, lai šādu notikumu atzītu par nepārvaramu varu.

No juridiskā viedokļa šāds līgums starp meža īpašnieku un komersantu visvairāk atbilst pirkuma līguma nosacījumiem, kura ietvaros pircējs nopērk no meža īpašnieka tiesības izcirst konkrētu meža platību, pēc nociršanas iegūstot īpašuma tiesības uz nocirstajiem kokiem.

Civillikuma 2007. pants noteic, ka «pirkuma līguma priekšmetam vajag patiesi pastāvēt», savukārt no Civillikuma 1413. panta izriet, ka par līguma priekšmetu var būt tikai kaut kas iespējams. Ja līguma priekšmets neatbilst šim kritērijam, šāds līgums nav spēkā. Tiesību literatūrā tiek skaidrots: lai atzītu, ka līgums nav spēkā, pamatojoties uz minētajām Civillikuma normām, apstāklim, kas padara līguma izpildi par neiespējamu, jābūt objektīvam, proti, tam ir jābūt kādam ārēji pastāvošam šķērslim, kuru puses nevar ietekmēt.³

Ciršanas apliecinājumi ir obligāts priekšnoteikums, lai meža ciršana būtu tiesiska. Ja apliecinājums uz sprieduma pamata tiek atcelts, konkrēta līguma izpilde – meža izciršana – kļūst par neiespējamu. Turklāt neiespējamība ir saistāma nevis ar līguma dalībnieku subjektīvu nespēju izpildīt līgumu, bet gan ar apstākļiem, kurus puses nevar ietekmēt.

Tādējādi autori secina, ka, anulējot ciršanas apliecinājumu, līgums par attiecīgā meža gabala izciršanu zaudē spēku. Šāds apstāklis savukārt rada pircējam prasījuma tiesības par iepriekš samaksātā avansa atmaksu, jo, līgumam zaudējot spēku, samaksātā naudas summa pie meža īpašnieka atrodas bez tiesiska pamata. Tas nozīmē, ka saskaņā ar Civillikuma 2389. panta

pirmo daļu pircējam ir prasījuma tiesība par samaksātās summas piedziņu.

Ja meža īpašnieks piekrīt atmaksāt iepriekš saņemto priekšapmaksu, pušu starpā iestājas tiesību restitūcija, proti, tiek atjaunots tāds tiesiskais stāvoklis, kāds būtu bijis, ja līgums par meža ciršanu nebūtu noslēgts.

MEKLĒS IESPĒJU VIENOTIES ĀRPUS TIESAS

Tomēr praksē var būt arī gadījumi, kad meža īpašniekam nav nepieciešamās summas, lai atmaksātu saņemto atlīdzību pilnā apmērā, tostarp daļa no pirkuma maksas var būt samaksāta valstij kā iedzīvotāju ienākuma nodoklis. Šādā gadījumā pircējs būs tiesīgs vērst piedziņu uz meža īpašniekam piederošo mantu, arī pret mežu. Tā kā piedziņa piespiedu kārtā notiks, pārdodot mežu piespiedu izsolē, ir liela varbūtība, ka šāds mežs tiks atsavināts par zemāku cenu, nekā ir tā patiesā tirgus vērtība, turklāt īpašnieks var zaudēt tādu zemi, kuru vēlas paturēt, piemēram, mantotu dzimtas īpašumu.

Līdz ar to meža īpašnieki drīzāk būs ieinteresēti atrisināt jautājumu ārpus tiesas. Izvairīties no strīda risināšanas tiesā ir izdevīgi arī pircējam, jo pretējā gadījumā viņam vismaz sākumā būs jāreķinās ar izdevumiem, kas saistīti ar prasības celšanu tiesā, kā arī izdevumiem saistībā ar labvēlīgā nolēmuma piespiedu izpildi caur zvērinātu tiesu izpildītāju.

Tādējādi, līdzsvarojot meža īpašnieku un komersantu intereses, autoru ieskatā, meža īpašniekam un pircējam būtu pamatoti vienoties par to, ka meža īpašnieks ir tiesīgs paturēt saņemto avansa maksājumu ar nosacījumu, ka puses noslēdz jaunu vienošanos, kas paredz pircējam tiesības izcirst tās pašas platības, par kurām puses bija vienojušās iepriekš, bet tikai tad, kad konkrēto koku apkārtmērs būs sasniedzis atļauto lielumu vai koki būs sasnieguši minimālo ciršanas vecumu. Lai nodrošinātu šāda līguma izpildi, ciršanas tiesības būtu ierakstāmas zemesgrāmatā.

**”Ciršanas
apliecinājumi
ir obligāts
priekšnosacījums, lai
meža ciršana būtu
tiesiska.”**

³ Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Ceturtā daļa. Saistību tiesības. Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcijā. – R.: Mans Īpašums, 1998, 29. lpp.

Šādā gadījumā cērtamo koku apjoms būs lielāks, nekā puses bija sākotnēji vienojušās, ņemot vērā to, ka koku apkārtmērs brīdī, kad tie tiks nocirsti, būs ievērojami lielāks. Taču, tā kā pircējam nāksies nogaidīt vairākus gadus, pirms viņš šos kokus varēs izcirst, meža īpašniekam pieprasīt papildu samaksu, domājams, nebūtu pamatoti, jo tas izmanto pircēja naudu (samaksāto avansu) bez procentiem.

Pēc autoru domām, šāds risinājums ir vērsts uz abu darījuma pušu interešu ievērošanu un saskaņošanu, ņemot vērā to, ka nevienai pusei nav pamata uzskatīt par vainojamu tajā, ka konkrēto meža platību izciršana šobrīd saskaņā ar spriedumu nav iespējama.

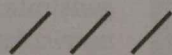
Tāpat arī atbalstāms būtu risinājums, kurā valsts nodrošinātu meža īpašniekiem iespēju saņemt bezprocentu aizdevumu, lai atmaksātu iepriekš saņemto avansu, tādējādi izvairoties no meža piespiedu pārdošanas izolē vai tā apgrūtināšanas par labu pircējam. Šādu atbalstu varētu sniegt, piemēram, VAS Attīstības finanšu institūcija ALTUM, kuras kompetencē ir atbalstīt valstij svarīgas nozares, tātad arī mežsaimniecības nozari. ○

KOMPETENCE STABILITĀTE AIZRAUTĪBA

Uzticams partneris juridiskās
palīdzības sniegšanā

Pieredze, zināšanas
un neatlaidība

Drošs atbalsts mūsdienu
mainīgajā pasaulē

Strēlnieku iela 9-4, Rīga
Tālr. 67365865
www.cersjurkans.lv

 /CersJurkāns

 /CersJurkāns

 /cers_jurkans

CersJurkāns

zvērinātu advokātu birojs

Pieredzējuši un uzticami
jurisprudences maratonisti

